

Prehistorie en oudheid

Rond 4000 v. Chr. verdween in het huidige Nederland de Swifterbantcultuur die voornamelijk bestond uit jager-verzamelaars. Er werd een nieuwe cultuur (hier: een groep mensen) gesignaleerd die zich ging richten op landbouw: de Trechterbekercultuur.

Bij deze gegevens past de volgende uitspraak:

Er kan niet met zekerheid worden gesteld dat de Swifterbant- en de Trechterbekercultuur verschillende culturen zijn geweest.

2p **1** Geef de redenering die bij deze uitspraak wordt gevolgd.

Hieronder staan vijf beweringen over de oudheid, waarvan er één onjuist is:

- 1 Griekenland had rond 500 v. Chr. geen centraal bestuur.
- 2 De eerste christenen kwamen in conflict met de Romeinse keizer omdat zij de goddelijke status van de keizer niet wilden erkennen.
- 3 Door de romanisering verdween de Griekse cultuur.
- 4 Germaanse invallen droegen bij aan het verval van het Romeinse Rijk.
- 5 De ondergang van het West-Romeinse Rijk was een van de oorzaken van het ontstaan van een autarkische samenleving.

2p **2** Noteer de onjuiste bewering en geef aan waarom deze **niet** juist is.

Gebruik bron 1.

De verdeling van ambten zoals in de bron wordt beschreven, laat zien dat de politieke rol van de burgers in de Griekse stadstaten kan verschillen.

4p **3** Leg dit met twee van de door Aristoteles genoemde regeringsvormen uit.

Gebruik bron 2 en 3.

Uit deze twee bronnen kun je afleiden dat de houding van de Romeinen tegenover de Grieken verschilde van de houding van de Romeinen tegenover de Britten.

2p **4** Geef twee verklaringen voor dit verschil.

Prehistorie en oudheid

bron 1

De Griekse filosoof Aristoteles (384 v. Chr.-322 v. Chr.) noemt in zijn boek *Retorica* vier verschillende staatsvormen:

De democratie (...) is een staatsvorm waarin men de ambten onder elkaar verdeelt bij loting, een oligarchie is een staatsvorm waar men hetzelfde doet op basis van het vermogen, in een aristocratie gebeurt dit overeenkomstig iemands opvoeding. En met 'opvoeding' bedoel ik een opvoeding die door de wettelijke traditie vastgelegd is. Inderdaad, in een aristocratisch bestel is de macht in handen van wie trouw gebleven is aan de wettelijke instellingen. Het kan niet anders dan dat zij als de elite beschouwd worden en daaraan ontleent deze staatsvorm zijn naam. De alleenheerschappij ten slotte is, zoals het woord het zegt, een staatsvorm waarin één persoon het centraal gezag uitoefent over allen. En van de alleenheerschappijen is een koningschap onderworpen aan een zekere wetmatigheid, terwijl de onbeperkte alleenheerschappij een tirannie is.

bron 2

In 43 wordt Brittannia (een groot deel van het huidige Groot-Brittannië) een provincie van het Romeinse Rijk. De Romeinse schrijver Tacitus (56-117) heeft deze Romeinse provincie bezocht. Hij beweert in zijn boek *Agricola* dat een Britse stamleider omstreeks 98 zegt:

Onze kinderen worden nu weggevoerd in slavernij naar andere landen. Onze goederen en geld gaan op aan belasting; de oogst wordt van ons land geroofd om de Romeinen te voeden. Onze ledematen doen zeer van het aanleggen van wegen dwars door wouden en moerassen onder de zweepslagen van onze onderdrukkers.

bron 3

Griekenland wordt in 146 v. Chr. een provincie van het Romeinse Rijk. Aelius Aristides is een Griek die Romeins burger wordt. Hij schrijft omstreeks 150 over de Romeinen:

Grieken en barbaren kunnen gaan waar ze maar willen, je veiligheid is gewaarborgd als je een Romein bent of een onderdaan van Rome. Rome heeft de hele wereld gemeten, heeft rivieren met bruggen overspand, heeft bergen doorkliefd om rechte wegen aan te leggen voor verkeer, heeft lege plekken gevuld met boerderijen en maakt het leven makkelijker door in behoeftes te voorzien en door recht en orde te brengen. Overal zijn gymnasia (= sportscholen), fontein, poorten, tempels, werkplaatsen en scholen. De steden zijn prachtig en de hele aarde is netjes als een tuin.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.